

# ЦИВІЛЬНЕ І ТРУДОВЕ ПРАВО

DOI: 10.18372/2307-9061.74.19898

УДК 349.3(045)

Ю. М. Белуга,

старший викладач

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8442-7372>

## ПРАКТИКА ГАЗИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Державний університет «Київський авіаційний інститут»

проспект Любомира Гузара, 1, 03058, Київ, Україна

E-mail: [yulya.beluga@ukr.net](mailto:yulya.beluga@ukr.net)

**Мета:** проаналізувати соціальний захист дітей, постраждалих від війни в регіоні Гази, та вивчити можливості застосування цього досвіду як практичного інструменту для вдосконалення системи соціального захисту дітей в Україні. Особливу увагу приділено підтримці дітей, які зазнали фізичних та психологічних травм, насильства чи експлуатації в умовах збройного конфлікту, з метою створення ефективних механізмів реабілітації, захисту та інтеграції в суспільство. **Методи дослідження:** формально-логічний метод та метод системного аналізу, порівняльний метод та інші методи дослідження. **Результати:** проаналізовано, як досвід Гази може допомогти удосконалити соціальний захист в Україні, зокрема через правові ініціативи та програми реабілітації для постраждалих дітей. **Обговорення:** у статті аналізуються подібності та відмінності в механізмах соціального захисту дітей, постраждалих від війни в Газі та Україні, з акцентом на проблеми психічних травм, каліцтв, насильства та обмежений доступ до освіти й медичної допомоги.

**Ключові слова:** дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів; механізми соціального захисту для дітей, постраждалих від воєнних дій; права дитини; право на соціальний захист; гарантії.

**Постановка проблеми та її актуальність.** Війни та збройні конфлікти, зокрема в регіоні Гази, призводять до серйозних порушень прав дітей, які зазнають каліцтв, насильства, експлуатації та інших травмуючих впливів. В Україні, у контексті війни, яка триває, необхідно створити ефективні механізми соціального захисту для дітей, постраждалих від воєнних дій. Однак наявні механізми потребують вдосконалення та адаптації до нових викликів, що вимагає вивчення зарубіжного досвіду, зокрема практик регіону Гази, для розробки інноваційних рішень у цій сфері. Актуальність теми, проблеми полягає в тому, що аналіз досвіду Гази дозволить дослідити та вдосконалити сучасний стан соціаль-

ної сфери України, зокрема в контексті захисту прав дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Це може стати важливою основою для створення ефективних механізмів підтримки дітей, які отримали поранення, контузію, каліцтво; зазнали фізичного, сексуального насильства; були викрадені або незаконно вивезені за межі України; залучалися до участі у діях воєнізованих чи збройних формувань; незаконно утримувалися, у тому числі в полоні, чи зазнали психологічного насильства, допомагаючи забезпечити їхнє відновлення та інтеграцію в суспільство.

**Аналіз досліджень і публікацій з проблеми.** У наукових дослідженнях висвітлено чимало питань, пов'язаних із захистом прав дітей під час збройних конфліктів. Вітчизняні та зарубіжні науковці, такі як О. Біда, А. Блага, М. Буроменський, А. Бущенко, М. Маніна, В. Репецький, В. Лисик, І. Жаровська, Т. Короткий, Casey-Maslen S. та Vestner T. приділяли значну увагу аналізу міжнародно-правових стандартів, механізмів забезпечення прав дітей та адаптації міжнародного досвіду до національних умов. Чимало досліджень було присвячено генезису конфлікту в Газі та інших подібних конфліктів, а також тактиці, що застосовується воюючими сторонами. Однак питання соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, залишається мало дослідженим. Особливо бракує досліджень, що зосереджуються на соціальному захисті дітей, які постраждали у війні, зокрема в Газі. Це відкриває перспективи для вивчення зарубіжного досвіду для вдосконалення національної системи захисту дітей в Україні.

**Метою** статті є аналіз соціального захисту дітей, постраждалих від війни в регіоні Газі, та вивчення цього досвіду як практичного інструменту для вдосконалення системи соціального захисту дітей в Україні, зокрема тих, які зазнали каліцтв, насильства та експлуатації в умовах збройного конфлікту.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** В історії небагато війн, у яких діти становили б таку велику частку людей, що зазнає найбільшого ризику. У цьому контексті Україна та Газа є сумними прикладами того, як діти стають заручниками збройних конфліктів.

Газа – це територія, яка протягом багатьох років перебуває в стані активних бойових дій, що має руйнівний вплив на місцеве населення, зокрема на дітей. Постійні військові конфлікти, авіаудари, блокади та гуманітарна криза створюють умови, за яких діти стають найбільш вразливою категорією населення. Вони зазнають фізичних і психологічних травм, втрачають доступ до освіти, медичної допомоги та звичайного дитинства, стикаються з бідністю та соціальною ізоляцією. Проблема полягає у відсутності стабільного доступу до реабілітаційних

програм, недостатньому фінансуванні гуманітарних ініціатив і складнощях з інтеграцією постраждалих дітей у суспільство. Порівняно з Україною, де війна також має значний вплив на дітей, ситуація в Газі ускладнюється багаторічною блокадою, що обмежує гуманітарну допомогу та міжнародну підтримку.

Вже в Газі загинули 2360 дітей і 5364 отримали поранення, щонайменше 17 000 дітей живуть без супроводу батьків або розлучені зі своїми батьками, і майже всі з 1,2 мільйона дітей Газі потребують психологічної та психосоціальної підтримки [1].

Подібні трагедії стають універсальною проблемою, яка вимагає більш рішучих дій міжнародної спільноти для забезпечення безпеки дітей у всіх конфліктних зонах.

Події війни в Газі залишають глибокі шрами не лише на фізичному, але й на психологічному здоров'ї дітей. Їхній страх, біль і відчуття безвиході неможливо ігнорувати. В червні 2024 року було проведено дослідження дітей, які пережили війну в Газі, результати якого показали масштаби психологічної травми. Зокрема, 96% опитаних дітей відчують, що їхня смерть неминуча, а майже половина висловили бажання померти через травми, які вони пережили. Також 92% дітей «не приймають реальність», 79% страждають від жахів, а 73% демонструють симптоми агресії. Ці цифри підкреслюють не лише масштаби гуманітарної кризи, але й необхідність негайної підтримки для реабілітації дітей, які пережили подібний жак.

Цей звіт показує, що Газа є одним із найжахливіших місць у світі, щоб бути дитиною», – сказала Хелен Паттінсон, виконавчий директор War Child UK. «Поряд із зрівнянням лікарень, шкіл і будинків, слід психологічного руйнування завдав невидимих, але не менш руйнівних ран дітям, які не несуть відповідальності за цю війну» [2].

Під час цього дослідження були опитані батьки та опікуни 504 дітей із сімей, у яких принаймні одна дитина є особою з інвалідністю, травмованою чи такою, що залишилася без супроводу. Це дозволило дослідникам зосередитися на найбільш уразливих категоріях дітей, які зазнали найбільшого впливу війни. Отримані

дані ще раз наголошують на масштабі кризи та необхідності цільової допомоги цим групам.

Орієнтовна кількість загиблих у Газі становить понад 44 000 осіб, і нещодавня оцінка Управління ООН з прав людини показала, що 44% смертельних випадків, які вдалося перевірити, були дітьми.

Проведене психологічне дослідження показало, що вплив війни на дітей був надзвичайно важким, навіть без фізичних травм. Багато дітей стали свідками бомбардувань своїх будинків і шкіл, втратили близьких, були змушені залишити рідні місця або розлучилися зі своїми сім'ями в пошуках безпеки. Це підкреслює важливу істину: для того щоб дитина вважалася постраждалою, не обов'язково отримати фізичну травму – достатньо глибоких психологічних ушкоджень, які так само руйнівні впливають на її життя та розвиток.

Близько 1,9 мільйона палестинців у Газі, приблизно 90% загального населення території, були переміщені, багато разів. Половина цієї кількості – це діти, які втратили дім і були змушені покинути свої домівки.

В результаті такого впливу діти часто розвивають травматичні реакції, які можуть зберігатися протягом тривалого часу, навіть після закінчення війни, глибоко впливаючи на їхнє повсякденне життя. Це підкреслює масштаб впливу психологічної травми на дітей, яка не обмежується моментом травматичної події, а стає довготривалим випробуванням, що вимагає ретельної уваги та реабілітації.

Проте, благодійні організації та їхні партнери докладають зусиль для підтримки дітей, постраждалих від конфліктів, що свідчить про наявність допомоги та захисту для найвразливіших груп. У Газі, наприклад, вже охоплено 17 000 дітей програмами підтримки психічного здоров'я, і планується охопити мільйон дітей, що стане однією з найбільших гуманітарних відповідей за тридцятирічну історію. Це демонструє, що навіть у складних умовах війни можливе організоване надання допомоги. У контексті України, яка також переживає наслідки війни, подібні ініціативи здійснюються через державні програми та зусилля міжнародних організацій, які фокусуються на психологічній ре-

абілітації дітей, евакуації з небезпечних зон та забезпеченні доступу до освіти. Хоча масштаби та механізми реалізації допомоги можуть відрізнятися, спільним є прагнення захистити дітей і забезпечити їм базові права, навіть у надзвичайно складних обставинах.

Однією з найбільших благодійних організацій є благодійна організація охорони психічного здоров'я Гази, відповідальним за управління якою є доктор Ясер Абу Джамей, який протягом останніх 12 років керує Програмою психічного здоров'я в Газі (GCMHP).

Понад рік інтенсивного бомбардування, переміщення та 17-річної ізраїльсько-єгипетської блокади, яка обмежує свободу пересування, посилили травму, так що зараз майже всі з 1,2 мільйона дітей палестинської території потребують підтримки психічного здоров'я.

Отже, благодійні організації в Газі, попри всі труднощі, активно працюють, щоб надати допомогу постраждалим дітям, пропонуючи психосоціальну підтримку, забезпечуючи їжею, водою та медикаментами. Але навіть їхніх зусиль недостатньо, щоб повністю вирішити глибокі проблеми, які переживають діти через тривалий конфлікт. На тлі цих зусиль Гордон Браун зазначає, що до цього часу Рада безпеки ООН не змогла навіть висунути узгоджену резолюцію, яка містить чіткі гарантії прав дітей, які зараз охоплені конфліктом, посилюючи уявлення про те, що міжнародне співтовариство настільки ж безсиле захистити дітей в Ізраїлі та секторі Газа, як це було під час низки трагедій у Ємені, Судані, М'янмі та Україні, де діти також зазнають значних страждань через війну.

Міжнародне гуманітарне право та закони про права людини встановлюють чіткі вказівки. Але все частіше визнають, що спосіб їх застосування зараз є неадекватним, з прогалинами в захисті та відсутністю єдиного інструменту чи органу, який би мав юрисдикцію виносити судові рішення щодо грубих порушень прав дітей. Мало що змінилося з 1996 року, коли Граса Машел у доповіді Генеральній Асамблеї ООН про дітей у конфлікті говорила про «простір, позбавлений основних людських цінностей... простір, у якому вбивають дітей». Вона підсумувала: «Людство може опуститися ще на кілька глибин» [1].

Діти страждають у війні через безпосередні та непрямі наслідки збройних конфліктів, які завдають шкоди їхньому фізичному та психічному здоров'ю, а також загрожують їхньому виживанню. Прямі наслідки включають збільшення кількості поранень і смертей серед дітей через військові напади, тоді як непрямі наслідки проявляються у руйнуванні життєво важливих систем забезпечення, таких як запаси їжі, води, житло та охорона здоров'я. Це призводить до гострого недоїдання, зневоднення, поширення інфекційних хвороб та інших серйозних ризиків для здоров'я дітей. Усі ці фактори яскраво демонструють вразливість дітей до наслідків війни, що потребує невідкладного реагування для забезпечення їхнього виживання та захисту.

**Висновки.** Порівнюючи досвід Гази та України, можна сказати, що обидві країни стикаються з подібними викликами, але є деякі важливі відмінності. В обох випадках діти страждають від наслідків збройних конфліктів, зокрема через втрату домівок, каліцтва, насильство, психічні травми та порушення доступу до освіти. У Газі, як і в Україні, великі труднощі виникають через руйнування інфраструктури, зокрема шкіл та медичних установ, що спричиняє серйозні труднощі в наданні допомоги дітям, які потребують спеціалізованого лікування або освіти. Міжнародні організації, такі як ЮНІСЕФ, Червоний Хрест, активно працюють на місцях, надаючи гуманітарну допомогу, евакуацію та психологічну підтримку. В Україні, після початку війни, також розгортаються значні зусилля для забезпечення безпеки дітей, зокрема через створення тимчасових притулків, надання гуманітарної допомоги та відновлення навчання. Однією з основних проблем є відсутність належного захисту для дітей без супроводу, що є критичним як для Гази, так і для України. В обох випадках важливою проблемою є відновлення освітнього процесу, адже зруйновані школи стають серйозною перешкодою для доступу дітей до освіти. В Україні створено механізми для захисту прав дітей через законодавчі ініціативи, програми реабілітації, але ситуація вимагає ще більшого реагування особливо щодо дітей, які зазнали насильства, каліцтва чи стали жертвами збройного конфлікту.

Порівняно з Газою, в Україні є більш розвинена правова система, а також більш активна співпраця з міжнародними організаціями, що допомагає швидше вирішувати нагальні проблеми дітей, постраждалих від війни. Водночас, в обох країнах необхідно зосередитися на забезпеченні безпеки дітей, їхній медичній та психосоціальній реабілітації, а також відновленні їхнього доступу до освіти як основного елемента їхнього відновлення після конфліктів.

Соціальний захист дітей у Газі, які постраждали від війни, реалізується через обмежені, але критично важливі механізми, спрямовані на забезпечення їхнього виживання та реабілітації. Водночас у Газі відсутнє комплексне внутрішнє законодавство, яке могло б забезпечити системний і всебічний захист дітей, які постраждали від війни. Умови постійних бойових дій, політична нестабільність і обмеженість ресурсів роблять неможливим створення ефективної правової бази, яка б регулювала питання соціального захисту таких дітей. Натомість основна роль у забезпеченні допомоги покладається на міжнародні гуманітарні організації, такі як ЮНІСЕФ, Червоний Хрест, «Лікарі без кордонів» та інші. Ці організації намагаються надавати базову підтримку, включаючи медичну допомогу, психологічну реабілітацію, харчування та забезпечення доступу до освіти. Проте через обмежений доступ до багатьох районів, а також систематичні порушення міжнародного гуманітарного права, ефективність їхньої роботи часто є недостатньою.

На відміну від Гази, в Україні існує хоча б початкова законодавча база, яка передбачає захист дітей, що постраждали від війни. Наприклад, було розроблено проєкт закону про соціальний захист таких дітей, який визначає статус постраждалої дитини, гарантує соціальні виплати, доступ до медичних і психологічних послуг, а також забезпечує право на освіту. Крім того, у структурі соціальної підтримки дітей діють державні програми, які співпрацюють із міжнародними організаціями для надання допомоги в реабілітації та інтеграції дітей, що зазнали наслідків війни. Хоча ці заходи також мають багато недоліків і потребують подальшого вдосконалення, їхня наявність

демонструє системний підхід до вирішення проблеми, чого в Газі, на жаль, бракує. Україна хоча б має правові ініціативи, які дозволяють поступово інтегрувати міжнародні стандарти в національне законодавство, тоді як у Газі захист дітей залишається на рівні екстреної гуманітарної допомоги без тривалого стратегічного плану.

Отже, досвід Газі може стати важливим уроком для України щодо соціального захисту дітей, постраждалих від війни. По-перше, конфлікт у Газі демонструє, наскільки критично важливим є створення системи, яка враховує як фізичні, так і психологічні потреби дітей. Велика кількість дітей у Газі страждає від травм, зокрема психологічних, які можуть мати довготривалі наслідки. Україні варто врахувати це і розвивати системи психосоціальної підтримки на рівні громад, залучаючи спеціалістів із терапії та дитячої психології.

По-друге, гуманітарні організації в Газі, які працюють із дітьми, є прикладом того, як міжнародне співтовариство може стати ключовим партнером у допомозі. Україна може зміцнювати співпрацю з міжнародними фондами, а також розвивати власні ініціативи, спрямовані на підтримку дітей.

### *Література*

1. Гордон Браун. Діти з обох сторін є мовчазними жертвами цієї війни – чому міжнародне право не захищає їх? 2023. URL: [https://www-theguardian-com.translate.goog/commentisfree/2023/oct/27/children-victims-war-hamas-israel?\\_x\\_tr\\_sl=en&\\_x\\_tr\\_tl=uk&\\_x\\_tr\\_hl=uk&\\_x\\_tr\\_pto=sc](https://www-theguardian-com.translate.goog/commentisfree/2023/oct/27/children-victims-war-hamas-israel?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc).

2. Джуліан Боргер. Згідно з дослідженням, 96% дітей у Газі відчувають неминучу смерть. 2024. URL: [https://www-theguardian-com.translate.goog/world/2024/dec/11/death-feels-imminent-for-96-of-children-in-gaza-study-finds?\\_x\\_tr\\_sl=en&\\_x\\_tr\\_tl=uk&\\_x\\_tr\\_hl=uk&\\_x\\_tr\\_pto=sc](https://www-theguardian-com.translate.goog/world/2024/dec/11/death-feels-imminent-for-96-of-children-in-gaza-study-finds?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc).

### *References*

1. Hordon Braun. Dity z obokh storin ye movchaznymy zhertvamy tsiyeyi viyny – chomu mizhnarodne pravo ne zakhyshchaye yikh? 2023. URL: [https://www-theguardian-com.translate.goog/commentisfree/2023/oct/27/children-victims-war-hamas-israel?\\_x\\_tr\\_sl=en&\\_x\\_tr\\_tl=uk&\\_x\\_tr\\_hl=uk&\\_x\\_tr\\_pto=sc](https://www-theguardian-com.translate.goog/commentisfree/2023/oct/27/children-victims-war-hamas-israel?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc).

2. Dzhulian Borher. Z'hidno z doslidzhennyam, 96% ditey u Hazi vidchuvayut nemynuchu smert. 2024. URL: [https://www-theguardian-com.translate.goog/world/2024/dec/11/death-feels-imminent-for-96-of-children-in-gaza-study-finds?\\_x\\_tr\\_sl=en&\\_x\\_tr\\_tl=uk&\\_x\\_tr\\_hl=uk&\\_x\\_tr\\_pto=sc](https://www-theguardian-com.translate.goog/world/2024/dec/11/death-feels-imminent-for-96-of-children-in-gaza-study-finds?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc).

Julia Beluga

## THE PRACTICE OF GAZA IN THE SPHERE OF SOCIAL PROTECTION OF CHILDREN SUFFERED IN THE RESULT OF THE MILITARY ACTIONS AND ARMED CONFLICTS: EXPERIENCE FOR UKRAINE

State University «Kyiv Aviation Institute»  
Lyubomyr Huzar Avenue, 1, 03058, Kyiv, Ukraine  
E-mail: yulya.beluga@ukr.net

**Purpose:** to analyse the social protection of children suffered from the war in the Gaza region and to research the possibilities of using this experience as a practical tool for improving the child social protection system in Ukraine. Particular attention is paid to support of children who have suffered physical and psychological trauma, violence or exploitation in the context of the armed conflict in order to create the effective mechanisms for rehabilitation, protection and integration into society. **Research methods:** formal logical method and method of system analysis, comparative method and other research methods. **Results:** an author analyses how the experience of Gaza could help to improve the social protection in Ukraine, in particular, through legal initiatives and rehabilitation programmes for the suffered children. **Discussion:** an author analyses the similarities and differences in the social protection mechanisms for children suffered from the war in Gaza and Ukraine, with a focus on the problems of mental trauma, injuries, violence and the limited access to education and medical care.

Comparing the experiences of Gaza and Ukraine, we can say that both countries face similar challenges, but there are some important differences. In both cases, children suffer from the consequences of armed conflict, including the loss of homes, injury, violence, mental trauma, and disruption of access to education. In Gaza, as in Ukraine, the destruction of infrastructure, including schools and medical facilities, has caused great difficulties in providing assistance to children in need of specialized treatment or education. International organizations, such as UNICEF and the Red Cross, are actively working on the ground, providing humanitarian aid, evacuation and psychological support. In Ukraine, since the outbreak of the war, significant efforts have also been made to ensure the safety of children, including through the creation of temporary shelters, humanitarian aid, and the resumption of education. One of the main challenges is the lack of adequate protection for unaccompanied children, which is critical in both Gaza and Ukraine. In both cases, an important issue is the resumption of the educational process, as destroyed schools become a serious obstacle to children's access to education. In Ukraine, mechanisms have been created to protect children's rights through legislative initiatives and rehabilitation programs, but the situation requires even greater response, especially for children who have been abused, injured or become victims of armed conflict. Compared to Gaza, Ukraine has a more developed legal system and more active cooperation with international organizations, which helps to address the urgent problems of children affected by the war more quickly. At the same time, both countries need to focus on ensuring the safety of children, their medical and psychosocial rehabilitation, and restoring their access to education as a key element of their recovery from conflict.

**Key words:** a child suffered from the military actions and armed conflicts; social protection mechanisms for children suffered from the military actions; the children's rights; the right to social protection; guarantees.

Стаття надійшла до редакції 05.03.2025